

Для успешного развития сельскохозяйственных предприятий в Украине необходима всесторонняя государственная поддержка их деятельности. Государственная политика, осуществляемая в форме законодательного и экономического влияния, отдельных специальных программ, должна содействовать равноценному развитию аграрных предприятий и других хозяйственных структур, учитывая особенности их функционирования.

Ключевые слова: государственная финансовая поддержка, аграрный сектор, предприятия, бюджетное финансирование.

All-round state support of farm enterprises activity is needed for their successful development in Ukraine. The state support in the form of legislative and economic influence, certain technical programs is supposed to facilitate the development of farm enterprises and other business entities taking into consideration the peculiarities of their functioning.

Key words: state financial support, agrarian sector, enterprises, budgetary financing.

УДК 330.322.54

СТАН ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Н.М. КОТВИЦЬКА, кандидат економічних наук

Проаналізовано сучасний стан та рівень продовольчої безпеки України. Виділено проблемні аспекти та протиріччя забезпечення необхідного рівня продовольчої безпеки України. Визначено основні напрями вдосконалення механізму державного регулювання національної продовольчої безпеки в сучасних умовах.

Продовольча безпека посідає важливе місце в концепції як національної безпеки усіх країн. Лише та держава здатна проводити незалежну політику, яка може гарантувати продовольчу безпеку в будь-яких умовах. Для України особливе її значення обумовлюється соціально-економічним та екологічним становищем і демографічною ситуацією. Відповідальність за формування продовольчої безпеки безпосередньо покладається на державу і тому її забезпечення залежить від формування аграрної політики. Вирішення зазначених проблем неможливе без сталого соціально-економічного і екологічного розвитку країни.

Питання забезпечення продовольчої безпеки України визначені в роботах Андрійчука В.Р., Богачова В.І., Гойчука А.І., Даніленка А.З., Кочеткова О.В., Лукінова І.І., Міркіна Б.М., Саблука П.Т., Савченка С.В., Свідана Н.А., Ткаченко В.Г., Чечіля А.М., Юрчишина В.В. та інших.

Аналіз робіт вітчизняних і закордонних вчених з проблем продовольчої безпеки показує, що напрацювання зроблені, але ці дослідження не мали на меті забезпечення безпосередньо продовольчої безпеки. В науковій літературі все ще недостатньо приділяється уваги комплексному дослідженню продовольчої безпеки України.

Методика досліджень. У процесі дослідження використано: абстрактно-логічний (при теоретичному узагальненні й формуванні висновків), статистико-економічний (у процесі аналізу регулювання розвитку агропромислового виробництва).

Результати досліджень. Постійні зміни економічної і політичної ситуації в світі, тенденції розвитку світового сільського господарства і складні перспективи вирішення продовольчої проблеми на міжнародному рівні вимагають посиленої уваги до національної продовольчої безпеки. Україні, після вступу у СОТ, потрібно мати сучасну агропродовольчу політику, яка сприятиме забезпеченню продовольчої незалежності держави. Ця політика повинна базуватися на чітко визначених параметрах продовольчої безпеки що дозволить розробити стратегію і напрями розвитку національного агропромислового комплексу з урахуванням раціонального використання його потенціалу та посилення експортної орієнтації.

Необхідно відмітити, що Україна за останні 20 років не тільки не примножила досягнутих успіхів в аграрному секторі, а навпаки, втратила деякі з них. Відсутність дієвих механізмів державного регулювання, обмеженість джерел фінансування привели до зниження обсягів виробництва в галузі.

Аналіз статистичних даних свідчить, що наявний стан продовольчого споживання в Україні можна охарактеризувати як загрозливий щодо життєзабезпечення населення, тому що фактичне споживання ряду найважливіших видів продовольства на душу населення в країні, хоча й збільшується в останні роки, однак значно нижче рекомендованих Інститутом харчування Міністерства охорони здоров'я України.

Оптимальною вважається ситуація, коли фактичне споживання продуктів харчування особою впродовж року відповідає раціональній нормі¹, тобто коефіцієнт співвідношення між фактичним і раціональним споживанням дорівнює одиниці (табл. 1).

В 2011 році в Україні спостерігається тенденція загального зниження фактичного споживання продуктів та значного погіршення структури раціону харчування. Це виявилось не лише у зменшенні споживання продуктів

¹ МОЗ України замість раніше прийнятого визначення "Рекомендовані раціональні норми споживання основних продуктів харчування на душу населення на 2005-2015 роки" пропонує застосовувати визначення "Орієнтовний набір основної продовольчої сировини і харчових продуктів забезпечення у середньому на душу населення України на 2005-2015 роки" без зміни кількісних показників таких наборів. У зв'язку з тим, що постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 № 1379 "Деякі питання продовольчої безпеки" використовується термін "раціональні норми", дотримуємося цього терміну і у статті.

тваринного походження (м'ясо, риба, молоко), але й у падінні частки цих білкових продуктів у загальному раціоні. Разом із тим, за такими продуктовими групами, як хліб і хлібні продукти відбувається перевищення рекомендованих норм.

1. Розрахунок індикатора достатності споживання продуктів харчування (на особу на рік, кг)

Показник	Раціональна норма (розрахунки МОЗ України)	Фактичне споживання у 2011 році (дані Держстату)	Індикатор достатності споживання	Довідково: фактичне споживання у 2010 році (дані Держстату)
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	101,0	110,4	1,09	111,3
М'ясо і м'ясопродукти	80,0	51,2	0,64	52,0
Молоко і молокопродукти	380,0	204,9	0,54	206,4
Риба і рибопродукти	20,0	13,4	0,67	14,5
Яйця (шт.)	290	310	1,07	290
Овочі та баштанні	161,0	162,8	1,01	143,5
Плоди, ягоди та виноград	90,0	52,6	0,58	48,0
Картопля	124,0	139,3	1,12	128,9
Цукор	38,0	38,5	1,01	37,1
Олія рослинна всіх видів	13,0	13,7	1,05	14,8

Проблема доступності продовольства – іншої найважливішої складової продовольчої безпеки пов'язана, перш за все, з рівнем доходів, купівельною спроможністю населення та ціновою доступністю продуктів харчування.

В Україні частка продовольчих затрат у сімейному бюджеті постійно зростає, що свідчить про низький рівень життя населення. Таке положення зумовлене загальним зниженням життєвого рівня переважної більшості населення, частина якого живе за межею бідності, та значним розширенням між багатими та бідними.

У загальній структурі витрат на продукти харчування найвищу питому вагу займали витрати на: м'ясо і м'ясопродукти – 23 відсотки (421 грн на домогосподарство), хліб і хлібопродукти, молоко і молочні продукти – по 13 відсотків кожна група (245 грн), овочі – 10 відсотків (176 гривень) (рис.).

Задоволення потреб населення у продовольстві, у межах його купівельної спроможності, у 2011 році, як і у попередні роки, здійснювалося, в основному, за рахунок продукції вітчизняного виробництва.

Найбільш уразливими позиціями, з точки зору імпортозалежності залишаються позиції "риба та рибопродукти", "плоди, ягоди та виноград", "олія рослинна всіх видів", частка імпорту за цими групами у загальному споживанні

відповідно становить 66,7; 48,3 та 39,8 відсотка при 30-ти відсотковому пороговому критерії цього індикатора.

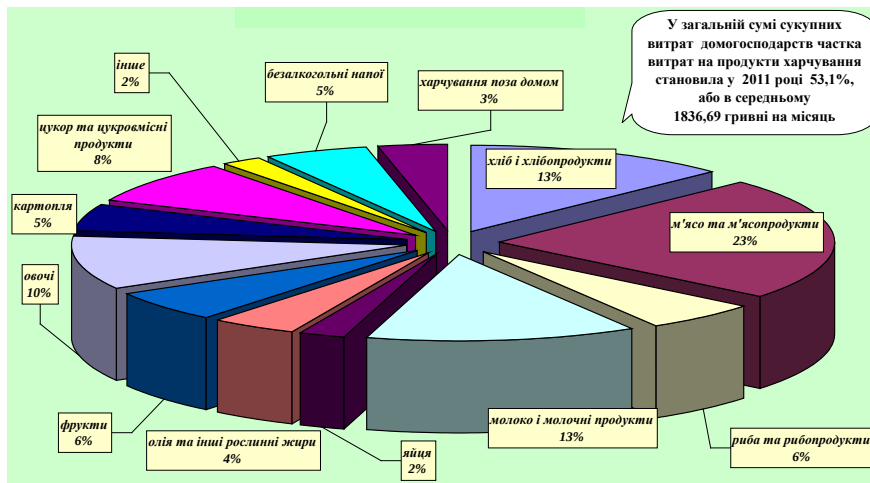

Рис. Структура витрат домогосподарств на харчування у 2011 році (за даними Держстату)

Значний відсоток імпорту по групі "олія рослинна всіх видів" обумовлений ввезенням тропічних олій, які не виробляються в Україні (пальмова, кокосова олії тощо), але широко використовуються при виробництві продовольчих та непродовольчих товарів вітчизняними підприємствами. При цьому внутрішній попит на олію соняшникову повністю забезпечувався за рахунок власного виробництва.

У 2011 році частка імпорту риби і рибопродуктів у внутрішньому споживанні порівняно з попереднім роком скоротилася на 4,9 відсоткових пункти, проте це відбулося на фоні середньодушового зменшення споживання цієї продукції, обумовленого низьким платоспроможним попитом населення.

Основну частину імпорту плодово-ягідної продукції складають екзотичні види фруктів (цитрусові, банани тощо). У 2011 році проти попереднього року імпорт бананів зріс на 15,4 відсотка, цитрусових – на 13,8 відсотка. У той же час за вказаний період імпорт яблук скоротився у два рази (табл. 2).

Позитивним моментом стало зменшення частки імпорту у внутрішньому споживанні м'яса і м'ясопродуктів та плодово-ягідної продукції відповідно на 5,5 та 3,0 відсоткових пункти, що, в основному, стало наслідком збільшення вітчизняного виробництва вказаної продукції.

2. Розрахунок імпортозалежності за групами продовольства (тис. тонн)

Показник	Імпорт продуктів у 2011 році у перерахунку на основний продукт (за даними Держстату)	Ємність внутрішнього ринку у 2011 році (за даними Держстату)	Відсоток імпортозалежності, %	
			2011 рік	Довідково: 2010 рік
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	85,6	5046,8	1,7	2,6
М'ясо і м'ясопродукти	244	2339,4	10,4	15,9
Молоко і молокопродукти	257	9363,0	2,7	2,9
Риба і рибопродукти	410,0	614,3	66,7	71,6
Яйця (млн шт.)	51,9	14165,0	0,4	0,9
Овочі та баштанні	285,0	7440,0	3,8	4,7
Плоди, ягоди та виноград	1163,0	2405,0	48,3	51,3
Картопля	41,0	6368,3	0,6	0,5
Цукор	269,3	1758,3	15,3	20,5
Олія рослинна всіх видів	249,0	625,3	39,8	46,9
із неї олія соняшникова	1	426,0	0,2	0,2

Висновки. Для досягнення і забезпечення умов продовольчої безпеки в умовах глобалізації на державному рівні необхідно:

- здійснювати щоквартальний моніторинг і прогнозування основних продовольчих балансів та тенденцій розвитку продовольчого ринку країни;
- укладати прямі контракти із сільськогосподарськими товаровиробниками на закупівлю продовольства;
- посилити вплив на ринкові механізми за допомогою встановлення цін на сировину і кінцеву продукцію, квотування виробництва;
- сприяння становленню міжрегіональних оптових ринків, вдосконалити механізм регулювання розподільних механізмів на оптовому ринку.

Зазначимо, що до ознак продовольчої безпеки в умовах підвищеної конкуренції як критерію сталого розвитку країни повинні відноситися:

- наявність продовольства, яка забезпечується муніципальною та приватною сферами закупок, зберігання, оптовою та роздрібною торгівлею продукцією сільського господарства та харчової промисловості;
- стабільність галузевих ринків продовольства, яка гарантується сферою накопичення страхових запасів основних продуктів харчування;
- доступність продовольства, яка визначається, передусім, рівнем та динамікою реальних доходів і структурою виплат споживачів;

- якість продовольства, яка підтримується обов'язковою сертифікацією сільськогосподарського та переробного виробництва, контролем джерел надходжень, місць зберігання і реалізації продовольчої продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Береговий В.К. Шляхи покращення рівня продовольчої безпеки України / В.К. Береговий // Агросвіт. — 2011. — № 15 — С. 5 – 7.
2. Малиш Н.А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики: монографія / Н.А. Малиш. — К.: «К.І.С.», 2011. — 348 с.
3. Худавердієва В.А Проблеми продовольчої безпеки в Україні // Економіка АПК. — 2011. — № 3 — С. 23 – 27.
4. Державна служба статистики України. Дані з Веб-сторінки. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

Одержано 14.11.12

Проведён анализ современного состояния и уровня продовольственной безопасности Украины. Выделены проблемные аспекты и противоречия обеспечения необходимого уровня продовольственной безопасности Украины. Определены основные направления усовершенствования механизма государственного регулирования национальной продовольственной безопасности в современных условиях.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, механизм государственного регулирования, экономическая доступность продовольствия, нормы потребления продуктов питания населением, структура потребительских расходов.

The analysis of the present state and level of food security of Ukraine was carried out. The problem aspects and contradictions of ensuring the necessary food security of Ukraine were singled out. The basic directions for improving the mechanism of government control of national food security in modern conditions were defined.

Key words: food security, mechanism of government control, economic availability of food, rates of food consumption by the population, structure of consumers' expenditure.